

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาบุคคลให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก เนื่องจากเป็นวัยที่การพัฒนาจะเป็นไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน และเป็นพื้นฐานสำคัญของบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมก็เป็นพัฒนาการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเด็ก เพราะเด็กต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น เด็กต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพื่อที่จะอยู่ในสังคมนี้ได้อย่างมีความสุข (Hurlock, 1972 : 230) และการที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ต้องมีความมั่นคงทางอารมณ์ และความมั่นคงทางอารมณ์นี้จะเกิดขึ้นได้ดีหรือเลวเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางจิตและทางสังคมที่เด็กได้รับมา (กรมประชาสงเคราะห์, 2523 : 68) ซึ่งความสำคัญดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับคำกล่าวของพรณี ชุชัย เจนจิต (2524 : 144) ที่ว่า "อารมณ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกระตุ้นให้คนแสดงพฤติกรรม และมีส่วนสำคัญในการปรับตัวทั้งทางด้านสังคมและด้านส่วนตัว ถ้าอารมณ์ได้รับการควบคุมอย่างดีในการระบายออก ก็จะนำไปสู่การปรับตัวที่ดี"

จากลักษณะดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์และสังคมรอบตัวเด็กนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้เด็กมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ต่อไป ซึ่งลักษณะเด็กที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคมไทยนั้น จากการประชุมสัมมนาสมัชชาสาธารณสุขไทยครั้งที่ 1 สรุปได้ว่า "เด็กที่เป็นที่ต้องการของสังคมในอนาคตข้างหน้าจะต้องมีร่างกายที่สมบูรณ์ สุขภาพจิตที่ดี มีอารมณ์แจ่มใส ไร้เร่รังไรปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นผลร้ายต่อผู้อื่น มีปัญญาดี มีวิจรรณญาณในการแก้ไขปัญหาอย่างมีความสุข ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบสูง" (อ้างถึงใน ไทยรัฐ , 2531 : 9)

ฉะนั้นการที่เด็กจะมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์นี้ได้ จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม และการพัฒนาพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมเป็นอย่างมาก และการที่เด็กจะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยการพัฒนาปลุกฝังมาตั้งแต่ระดับปฐมวัย

เด็กไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัย 5-6 ปี ส่วนใหญ่จะเริ่มเข้าสู่ระบบโรงเรียนในระดับชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนประถมศึกษาหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้นสภาพแวดล้อมที่สำคัญของเด็กอันได้แก่บ้านและโรงเรียน จึงนับว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก / เด็กจะเริ่มพัฒนาการเรียนรู้รูปแบบพฤติกรรมต่าง ๆ จากบ้าน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพหรือการแสดงออกของพฤติกรรมเด็ก ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดู และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลภายในครอบครัว (พรณี ชูชัย เจนจิต, 2524 : 155) โดยเด็กเริ่มมีประสบการณ์ทางสังคมกับ พ่อแม่ และญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก เมื่อเด็กโตขึ้นและเริ่มเข้าสู่ระบบโรงเรียนในระดับชั้นเด็กเล็กหรือศูนย์พัฒนาเด็ก ครูจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบของพฤติกรรม ให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการที่สังคมคาดหวัง โรงเรียนจึงถือเป็นสถานที่ที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากขึ้น เพราะโรงเรียนคือสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ กับครูผู้สอน บุคคลต่าง ๆ และกลุ่มเพื่อนจำนวนมาก เด็กจึงมีความต้องการที่จะทำตัวให้เข้ากับบุคคลเหล่านั้น (บุญนำ แก้วปิ่นทอง , 2525 : 3)

ด้วยเหตุนี้หากสภาพแวดล้อมที่บ้าน เช่น การอบรมเลี้ยงดู หรือปัจจัยอื่น ๆ และสภาพแวดล้อมที่โรงเรียน เช่น พฤติกรรมของครู การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฯลฯ ได้เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ดีแล้ว เด็กเหล่านั้นจะมีพฤติกรรมและพัฒนาการไปในทางที่ดีตามหลักทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน (Erikson, 1963) ที่ได้นับความสำคัญของวัยเด็กเล็กว่า เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ ถ้าสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เด็กจะมองโลกในแง่ดีมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความไว้วางใจต่อผู้อื่น

เนื่องจากความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่มักใช้ระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะเชิงปริมาณ เช่นเรื่อง "พฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กเล็ก ในชนบทตามการรับรู้ของแม่" ของศรีสมร ไทวระ ซึ่งวิจัยในปี พ.ศ. 2521 วิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แม่จากกลุ่มตัวอย่างแล้วสรุปผล

การวิจัยในด้านลักษณะ วิธีการ และสาเหตุที่เด็กได้แสดงพฤติกรรมทางอารมณ์เหล่านั้น รวมทั้ง ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูกด้วย (ศรีสมร โทวระ , 2521) และงานวิจัย เรื่อง "พฤติกรรมทางสังคมของเด็กเล็กในชนบทตามการรับรู้ของแม่" ของ อุษณีย์ คงรินทร์ ได้ วิจัยในปี พ.ศ. 2521 ใช้วิธีดำเนินการวิจัย และวิธีการสรุปผลคล้ายคลึงกับของ ศรีสมร โทวระ แตกต่างกันเพียงรูปแบบพฤติกรรมที่ศึกษาเท่านั้น (อุษณีย์ คงรินทร์ , 2521) นอกจากนี้ยังมี งานวิจัยของ บุญนำ แก้วปิ่นทอง เรื่อง "พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและ พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนปฐมวัย : เปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับ ปฐมวัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ซึ่งได้วิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2525 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เช่นกัน โดยปรับปรุงแบบสังเกตของแฟลนเดอร์ส (Flander) สังเกตพฤติกรรมครูและนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคม ของนักเรียนว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงไร และสัมพันธ์กันอย่างไร (บุญนำ แก้วปิ่นทอง , 2525)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่ไม่ได้สืบค้นหาถึงสาเหตุที่ แท้จริงซึ่งแอบแฝงอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของทั้งมารดา ครู และตัวเด็ก รวมทั้งไม่ได้ศึกษาถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลการอบรมเลี้ยงดูของสถาบันครอบครัว กับการอบรมสั่งสอนของสถาบัน การศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่แท้จริงของเด็ก การศึกษาเด็กทั้งในสภาพแวดล้อม ทางบ้านและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน เพื่อทำการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของสถาบันทั้งสอง ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ หรือเชิงมานุษยวิทยา ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเข้าไป อยู่ร่วมในสถานการณ์จริง เพื่อให้ได้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดในสังคมและวัฒนธรรมของเด็ก จะช่วยให้สามารถได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กในความหมายที่ถูกต้องและลึกซึ้งยิ่งขึ้น (กิริติ ศรีวิเชียร, 2529 : 30) ผู้วิจัยซึ่งได้รับทุนจากบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ปฏิบัติ หน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัยให้แก่โครงการ "การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตามวิถีชีวิตไทย" จึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กไทยวัย 5-6 ปี โดยใช้วิธีการเชิงมานุษยวิทยา ค่อนข้างไปกับโครงการแม่บทที่ผู้วิจัยช่วยอยู่เพื่อให้เกิดข้อค้นพบที่ ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กไทยทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยมุ่งศึกษาเด็กวัย 5-6 ปี เนื่องจากเห็นว่าเป็นระยะวิกฤตของพัฒนาการเด็ก (Critical Period In Development) และเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงนี้

จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528 : 1) และเนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มเข้ารับการศึกษาในชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา จึงทำให้สามารถที่จะศึกษาพฤติกรรมของเด็กได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาว่าเมื่อมีการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจากบ้านสู่โรงเรียน ซึ่งเป็นระบบสังคมที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ซับซ้อนกว่าที่เด็กเคยได้รับ เด็กไทยในชนบทจะมีพัฒนาการและการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคมและการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้นได้อย่างไร รวมทั้งต้องการศึกษาลักษณะพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกทั้งที่บ้านและโรงเรียนว่ามีความแตกต่างกันเพียงไร ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้เด็กให้มีความต่อเนื่องกัน

อนึ่งผู้วิจัยตัดสินใจศึกษาเรื่องนี้ในลักษณะของกรณีศึกษา (Case study) หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพราะเป็นพื้นที่ในเขตชนบทยากจนของประเทศ รวมทั้งเป็นภาคที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในชั้นเรียนที่จัดแบบชั้นเด็กเล็ก เด็กมีแนวโน้มของพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์เป็นส่วนมาก กล่าวคือ มีพฤติกรรมว่ากล่าว ข่มขู่ หนุกก่อกวนผู้อื่น ฯลฯ (บุญนำ แก้วปิ่นทอง 2525 : 123) และเนื่องจากจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรร้อยละ 85 อาศัยอยู่ในเขตชนบทประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 85 มีอาชีพในทางเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำไร่ (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา , 2532 : 17-18) และมีลักษณะสภาพชุมชนโดยทั่วไปไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่นในภาคเดียวกัน จึงจัดได้ว่า เป็นจังหวัดที่น่าศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้

ส่วนเกณฑ์การเลือกหมู่บ้านโคปุระ จังหวัดนครราชสีมา ทำการศึกษาวิจัยนี้เนื่องจากเป็นหมู่บ้านในเขตชนบท มีอาชีพในทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่ข้าวโพด ไร่ยาสูบในโคปุระ ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้แล้ว มีทางรถยนต์เข้าถึงหมู่บ้าน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะพื้นที่ สภาพสังคม การประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายกับลักษณะหมู่บ้านโดยทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมา กล่าวคือ "สภาพทั่วไปทางสังคมของจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรร้อยละ 85 อาศัยอยู่เขตชนบท และร้อยละ 15 มีอาชีพในทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฯลฯ จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้แล้ว 2,042 จากจำนวน

หมู่บ้านทั้งหมด 2,810 หมู่บ้าน" (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา, 2532 : 17, 18, 35, 36)

กล่าวโดยสรุป หมู่บ้านที่เลือกศึกษานี้มีลักษณะโดยทั่วไป (Typical village) เช่นเดียวกับลักษณะหมู่บ้านส่วนใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมา และลักษณะหมู่บ้านตรงตามเกณฑ์การกำหนดเพื่อเลือกหมู่บ้านศึกษา (รายละเอียดของเกณฑ์การเลือกหมู่บ้านจะกล่าวในวิธีดำเนินการวิจัย) หมู่บ้านนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะศึกษา วิจัย ประกอบกับผู้วิจัยเคยอยู่ในหมู่บ้านที่จะศึกษานี้ มีความคุ้นเคยและเข้าใจภาษาถิ่นได้ดี จึงนับว่าเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการวิจัยเชิงมานุษยวิทยานี้เป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่บ้านและที่โรงเรียนในหมู่บ้านจังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยนี้เป็นเด็กในหมู่บ้านโคปุระ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอายุ 5-6 ปี ซึ่งเกิดใน พ.ศ. 2526 และกำลังศึกษาในระดับชั้นเด็กเล็กโรงเรียนบ้านโคปุระ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2532 ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 10 คน แยกเป็นชาย 6 คน และหญิง 4 คน

2. ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 4 เดือน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมทางอารมณ์ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของสภาพจิตใจที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หัวเราะ ร้องไห้ การทำร้ายร่างกาย ฯลฯ ในการวิจัยนี้จะศึกษาพฤติกรรมทางอารมณ์ต่าง ๆ 6 อารมณ์ คือ อารมณ์คับข้องใจหรืออารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์อิจฉาริษยา อารมณ์อยากหรืออยากเห็น อารมณ์สนุกสนานร่าเริง และอารมณ์รัก

พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือพฤติกรรมที่ได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ฯลฯ ในการวิจัยนี้จะได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมต่าง ๆ อันประกอบด้วย ลักษณะพฤติกรรม 12 ลักษณะ คือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การร่วมมือ การมีน้ำใจ การเห็นอกเห็นใจ การฟังผู้อื่น ความเกรงใจ การแข่งขันเชิงดี การแบ่งเพศ การต่อต้าน ความก้าวร้าว และการทะเลาะวิวาท

ชั้นเด็กเล็ก หมายถึง ระดับชั้นการศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา 1 ปี ในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

นักเรียน หมายถึง เด็กในหมู่บ้านโคปุระ (นามสมมุติ) จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอายุ 5-6 ปี ซึ่งเกิดในปี พ.ศ. 2526 และกำลังศึกษาในระดับชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนบ้านโคปุระ (นามสมมุติ) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2532 จำนวน 10 คน

การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา หมายถึง การศึกษาที่ใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา กล่าวคือ การเข้าไปศึกษากลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยการศึกษาแบบมีส่วนร่วมใน ชุมชนนั้นเป็นเป็นเวลานาน พอที่จะเข้าใจบริบทของพฤติกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา แล้วรายงานโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ตลอดจน ค่านิยมอันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มนั้น ๆ (เบญจา ยอดคำเนิน อັตติกิจ และคณะ, 2531)

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. พฤติกรรมทางอารมณ์ และสังคมของเด็กที่แสดงออก เป็นการแสดงออกอย่างจริงจังในสถานการณ์ธรรมชาติ
2. แนวคำถามพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กในการวิจัยนี้ เป็นเพียงกรอบความคิดเพื่อการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเท่านั้น
3. การเขียนรายงาน และการเสนอข้อมูลในรายงานนี้ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

เป็นหลัก โดยจะเปลี่ยนชื่อเฉพาะทุกชื่อ เช่น ชื่อหมู่บ้าน ชื่อบุคคล ที่ปรากฏในรายงานให้เป็นชื่อสมมติทั้งหมด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา โดยผู้วิจัยเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่จะศึกษา และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สร้างเกณฑ์เพื่อเลือกหมู่บ้านและประชากรที่ศึกษา
2. สืบประวัติประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เด็กในหมู่บ้านโคปุระ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอายุ 5-6 ปี ซึ่งเกิดในปี พ.ศ. 2526 และเข้าศึกษาในระดับชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนบ้านโคปุระ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2532 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน
3. สร้างและเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
  - ค.1 แนวคำถามพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคม
  - ค.2 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Fieldnotes)
  - ค.3 ใบบันทึกการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม
  - ค.4 แบบสำรวจชุมชน
  - ค.5 แบบสำรวจชีวิตความเป็นอยู่ในบ้าน (ครอบครัว)
  - ค.6 แบบสังเกตโรงเรียนและชั้นเด็กเล็ก
  - ค.7 ตารางกำหนดเวลา การสังเกตพฤติกรรมเด็ก
  - ค.8 อุปกรณ์ภาคสนาม เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

หมายเหตุ ค.1 หมายถึง รหัสเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นที่ 1
4. ศึกษาสภาพชุมชนในหมู่บ้าน และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมเด็กทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กัน เป็นระยะเวลา ๒ เดือนครึ่ง
5. เก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งเป็นระยะเวลา 1 เดือนครึ่ง
6. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามระเบียบวิธีการ วิจัยเชิงมานุษยวิทยา

7. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กวัย 5-6 ปี ในสถานแวดล้อมที่บ้านและที่โรงเรียนตามสภาพที่เป็นจริง
2. ได้แนวทางในการพัฒนาทางพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคมของเด็กวัย 5-6 ปี สำหรับครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง และผู้สนใจ